

28 Şubat Sürecinde Yargı

Cüneyt Toraman

Bir satranç tahtası düşünün; üzerinde şah, vezir, filler, atlar, piyonlar... Oyunun tam ortasında, bir el, tahtayı ters çeviriyor... Oyunu tatil ediyor... Bir süre sonra, hiçbir şey olmamış gibi, "tamam", "devam edin" diyor... Eski oyuna devam etmek mümkün mü?! Taşlar yeni baştan diziliyor... Yeni hamlelerle oyun ısınmaya başlıyor... Tam bu sırada, aynı el, satranç tahtasını bir kez daha ters çeviriyor... Bizim siyasi tarihimiz de, sürekli bozulan ve her defasında yeniden başlatılan bu satranç oyununa benziyor... Bir farkla, "satrançta, oyun kuralları değişmezken", bizdeki müdahalede, her defasında oyunun kuralları yeniden yazılıyor.

Bazıları, 12 Eylül 1980 askeri darbesinin üzerinden 17 yıl geçince, "askeri darbeler döneminin sona erdiği..." şeklinde umutlanmaya başlamıştı. Ama çok geçmeden, bu darbelerin "arızı" değil, "yapısal" olduğu bir kez daha kanıtlanmış oldu. Hukuk literatürümüze, "Post-modern darbe" olarak geçen 28 Şubat darbesinin, "yöntem" dışında, 1960, 1971 ve 1980 darbelerinin "yeni bir sürümü" olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir.

Bundan önceki darbelerde, "hakem" maçı tatil ediyor, oyuncular ve hakemler soyunma odalarına, siviller de "evlerine" (cezaevi ya da Yassıada'ya) dönüyorlardı. Ancak 28 Şubat 1987 darbesiyle, maç tatil edilmeden, istenilen sonuç elde edilmeye çalışılmıştır. Bunun için, hakeme, gözlemciye, federasyona, hatta, (sayıca çok az da olsa), tribündeki seyircilere büyük iş düştüğü söylenebilir. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu süreç içerisinde "aktörler", (gönüllü veya gönülsüz) üzerlerine düşeni fazlasıyla yerine getirmişlerdir... Aslında bu durum, ülkemizdeki "özgürlüğün(!)" boyutlarını da gözler önüne sermektedir...

Üzerinden henüz 3 yıl geçmesine rağmen, 28 Şubat süreci (darbesi), taraflı tarafsız pek çok aydın, gazeteci, siyasi tarafından (dolaylı ya da açıkça) ciddi bir şekilde sorgulanmaya başlamıştır. Geçmişte, hiçbir darbe, bu kadar çok soruya ve eleştiriye maruz kalmamıştır. Gerçekten, 28 Şubat, tam bir çelişkiler yumağı görüntüsü vermektedir... "İrtica" gerekçesiyle, imam-Hatip Liseleri ve Kur'an Kursları kapatılırken, (susurluk Komisyonu raporundaki ayrıntılı açıklamalara rağmen) bazı terör örgütlen hakkında hiçbir işlem yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu sürece büyük katkı sağlayan bazı kamu görevlilerinin, emekliliklerinden kısa bir süre sonra, (içi boşaltıldığı için Devlet tarafından el konulan) bazı özel bankaların yönetim kurullarında görevlendirildikleri... ortaya çıkmıştır! Bir gün, aniden başlatılan "irtica" kampanyasında, aktif rol alan bir gazetenin "küskün" bir yazarı, "28 Şubat'ta yayımlandıkları haberlerin %90'ının "masa başı ürünü" ve "gerçek dışı" olduğunu..." söylemesi, 28 Şubat'ın dayanaklarını da tartışılır hale getirmiştir.

Tek Parti iktidarından itibaren, (kısa dönemler hariç) "Devlet tarafından tanımlanan bir 'Din' anlayışı" yerleştirilemediği için, "Devlet dışında gelişen din anlayışı" Devlet tarafından daima tehlike olarak görülmüş ve sürekli kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Bütün bunlara rağmen, dinsel faaliyetlere, gelişmelere Devlet tarafından çizilen dar sınırlar ve sıkı denetim, "sorgulayan-üreten" din anlayışını zapt edememiş, "din", kısa zamanda, toplumumuzun bir gerçeği haline dönüşmüştür. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak dinin popülaritesinin artması, bir yönüyle Din konusundaki Devlet politikalarının da iflası anlamına gelmektedir. Zira 28 Şubat süreci, bir başka açıdan; bu yöneliş ve yükselişin, Devlet erk ve imkanlarıyla susturulmasının adıdır. Açıkçası; Cumhuriyetin kısa tarihinin, "Din ile Devlet" arasındaki ilişkilerin tarihçesidir demek yanlış olmaz.

28 Şubat süreciyle birlikte, (özellikle) "Dinle ilgili" konularda yapılan düzenlemelere kısa bir göz atacak olursak; bu baskının boyutlarını görmek mümkündür. Ancak, bu süreci, sadece dinsel alana müdahale ile sınırlandırmak yanlış olur. Her darbe gibi, 28 Şubat darbesi de,

"insana", "insan fıtratına" karşı yapılmıştır! 28 Şubat, bütün insanların, egemen iradenin belirledikleri "doğru" etrafında hizaya getirilmeye çalışıldığı bir süreçtir. Bu dönemin en belirgin özelliği, "sivil insiyatıfın sahip olduğu her türlü imkanın, Devlet ve Bürokrasi/Ordu lehine azaltılması" olarak tanımlanabilir. Daha farklı bir deyimle, millete giydirilen dar gömlek, bu defa, kıpırdamayacak kadar daraltılmıştır.

28 Şubat, Cumhuriyet tarihinin en kapsamlı değişikliklerinin yapıldığı bir dönem olarak anılacaktır. 28 Şubat sürecinin ilk müdahalesi, "Egemenlik hakkı" (halk oyu/Y ASAMA) na karşı olmuştur. Bu süreci başlatanlar, "Halkın oylarının kayda değer bir önemi olmadığı...", "Meclisin yetkili ve önemli bir kurum olmadığı"nı bir kez daha göstermeye çalışmışlardır.

İkinci müdahale, "Sivil otoriteye/Siyasi iktidara karşı olmuştur. Bu müdahale ile, "Parti programlarının önem taşımadığı..." "Hangi parti iktidara gelirse gelsin, ellerine verilen yönerge doğrultusunda faaliyet göstermek zorunda kalacağı...", "Hükümet politikalarının, hükümet ve meclis-üstü kurumlar tarafından belirleneceği..." Hatta, "Siyasi iktidarın, belli bir kesime ve 'partilerine' kapalı olduğu...", "Halkın oylarıyla hükümet olsalar bile, iktidar olamayacakları..." gösterilmeye çalışılmıştır.

"Sivil Otorite"nin by-pass edilmesinden sonra, en büyük darbeye maruz kalan kesim, "Sivil kuruluşlar" olmuştur. 28 Şubat'tan itibaren başlayan sürece kısa bir göz atacak olursak, (iş siyaset yapmak olan) politikacılar ve Siyasi partiler dahil, Dernek ve Vakıflara yoğun bir baskı uygulandığı..., özellikle insan hakları alanında faaliyet gösteren bazı dernek ve şubelerinin kapatıldığı..., baskınlar yapıldığı..., Bu Dernek ve Vakıfların hesaplarına el konduğu... (Sudan sebeplerle) Yöneticilerinin evlerinin arandığı, gözlem altına alındığı, kaybolduğu... tutuklandığı... Hatta kurşunlandığı... Herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Toplumun kılcal damarlarını oluşturan sivil örgütlerin sindirilmeye çalışılması, "Çok sesli"liğin istenilmediğini göstermektedir. Mevcut kuruluşlara yönelik baskılar artarken, yeni kurulacak sivil örgütlerin kuruluşları da çeşitli bahanelerle engellenmektedir. Örneğin, Medenî Yasaya göre kurulan bir Vakıf, ancak, Milli Güvenlik Kurulunun vereceği "onay"la kurulabilmektedir!

28 Şubat'ta, "sivil iradenin/sivil otoritenin" nasıl "etkisiz" hale getirildiği... Mecliste, hangi ortamda yasal düzenlemeler yapıldığı? Yasalardaki (atama, kıdem, terfi... gibi) rutin yetkilerin, nasıl bir baskı aracı olarak kullanıldığı... bilinmektedir. Peki, yürürlükteki hukuk düzeni, böyle bir müdahaleye izin vermekte, onaylamakta mıdır? Daha da açık bir ifadeyle; "Yargı, 28 Şubat'a nasıl bir katkı sağlamıştır?! Doğrusunu söylemek gerekirse, anayasaya göre, "bağımsız" ve "tarafsız" bir Yargı, "toplum mühendisliği"ne soyunanların Hukuk-dışı uygulamalarına karşı, Demokrasinin ve Hukuk Devletin en büyük teminatı olabilirdi. Eğer Türkiye'de, kurulduğundan bugüne kadar, bin bir güçlkle tesis edilen Hak ve Özgürlükler, bir çırpıda geri alınabilmişse, bunda en büyük pay -maalesef- Yargıya aittir.

Yargıçların, özlük hakları bakımından, "başka hiçbir kurumda mevcut olmayan güvencelere ve imkanlara sahip olduğu.." göz önünde tutacak olursak, yargının, 28 Şubat sürecine destek vermelerinin hiçbir haklı mazeretinin olmayacağını düşünüyorum. Bu süreci başlatanların, (diğer kurumlardan daha çok) Yargıya baskı yapmaya çalışılmaları doğaldır. Önemli olan, "Yargı"nın böyle bir müdahaleye karşı vereceği tepkilerdir! Hukuk dışı uygulamalara karşı en önemli ve "nihai" güvenceyi oluşturan yargı mensuplarının, (hem de bu sürecin başında), toplumun belirli bir kesimi aleyhine düzenlenen brifingte, "taraf tutarak", burada yapılan hamasi konuşmaları "ayakta" alkışlaması... Esasen, yargının, ne kadar "tarafsız(!)" ve "bağımsız(!)" olduğunu... gözler önüne sermeye yetmektedir. Kendilerine verilen brifingte, irtica tehdidiyle doldurulan yargı mensuplarının; bundan sonra, önlerine gelen davada, ne kadar bağımsız, ne kadar tarafsız ve ne kadar adil karar verebilecekleri, önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

"28 Şubat darbesi"yle "Yargı" arasındaki ilişkiye bakıldığında, bu dönemdeki hukuk ihlallerinin, bazı mahkemelerce "temize çıkarıldığı...", bu ihlallere karşı sesini yükseltenlerin "seslerinin kısıldığı"nı tespit etmek mümkündür. Esasen, evrensel hukuk normların oldukça uzağındaki mevcut yargı sistemi, kötü niyetli yöneticilere ve her türlü hukuksuzluğa "her zaman" davetiye çıkarmaktadır.

Örneğin, çağdaş demokrasilerde, "Yargı Birliği" ilkesi uyarınca, bütün uyuşmazlıklar, aynı yargı merciine götürülerek, böyle bir uygulamayla, "uygulamada birliğe" ve "adaletin tesisine" katkı sağlamaya çalışılırken, (az gelişmiş ülkelerde ve) ülkemizde ise, "daima", "özel mahkemelere" ihtiyaç duyulmaktadır. Özel mahkemeler ise, belli bir süreç sonunda, farklı yargılama usullerini geliştirmekte, Devlet içerisinde "özerk alanlar" oluşturmaktadır. (Anayasa Mahkemesi, "meclisin, hangi kanunu çıkarıp hangi kanunu çıkaramayacağı?" konusunda ahkam kesmekte, kendisini mitli iradenin yerine koymaktadır. Danıştay ve idare mahkemeleri, konjonktüre göre, Devletin hukuk ihlallerinin gerekçelerini üretmektedir. Devlet Güvenlik Mahkemeleri, resmi ideolojinin sopası gibi bir işlev üstlenmektedir... Genel mahkeme niteliğindeki Adli yargı bile, bu rüzgardan ağır hasar gören mahkemelerden biridir.) Akit gazetesi yazarı (sivil) Yaşar Kaplan'ın, (O günlerde), gazetede bir yazısından dolayı, Askeri Mahkemece tutuklanarak yargılanması, Anayasadaki yargıya ilişkin güvencelerin işe yaramadığını göstermektedir.

Yargının "28 Şubat süreci içerisindeki uygulamalarına" bir göz atacak olursak, bu sürecin başlatılmasında ve yürütülmesinde nasıl bir rol oynadığını tespit etmek daha kolay olacaktır.

Anayasa Mahkemesi:

28 Şubat sürecinin başlatılmasında, en büyük pay, belki de Anayasa Mahkemesine aittir. Zira, bu sürecin fiili başlangıcı, İktidardaki, "Refah Partisi'nin kapatılması davası"na dayanmaktadır. Esasen, varlığı ve yokluğu, halktan alacağı oya bağlı olan Siyasi Partilerin, mahkeme kararıyla kapatılması anti-demokratik ise de, Refah Partisi'yle ilgili dava, Anayasa Mahkemesi'nin gerek yargılama ve gerekse geçmişteki uygulamaları açısından, siyasi yönü ağır basmaktadır. 28 Şubat sürecini anlayabilmek için, (geçmişte) bu süreci başlatan nedenlerin bütününe bakmak gerekir. Ancak (Refah Partisini Kapatma davası), 28 Şubat sürecinin başlatılmasında, önemli bir nirengi noktası oluşturmaktadır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri:

28 Şubat sürecinde, en çok "çalışan" kurumlardan biri, -hiç şüphesiz- Devlet Güvenlik Mahkemeleri olmuştur. Daha açık bir deyimle, 28 Şubat sürecinde bu mahkemelerin uygulamaları, "Bu mahkemelerin hangi amaçla kurulduğunu...", "Gerek duyulduğunda nasıl bir görev ifa etmesi gerektiğini..." gözler önüne sermiştir. Biraz geçmişe, 28 Şubat'tan itibaren yaşanan olaylara bakacak olursak, uygulamaların "hukuka aykırı" ve "yanlış" olduğunu söyleyenler, demokratik tepkide bulunanlar. Ya "Ordunun manevi şahsiyetini tahkir...", Ya "Orduyu tahkir ve tezyif..." Ya, "Halkı kin ve düşmanlığa sevk etmek" Ya da, "Terör suçlamasıyla...", kendisini Devlet Güvenlik Mahkemesinde bulmuştur.

*Örneğin, "8 Yıllık Eğitim Yasası"nın "kesintisiz" niteliğine karşı çıkanların, (terör suçlaması dahil) nelere maruz kaldıkları, hemen herkes tarafından bilinmektedir.

*Türkiye'nin en büyük Belediyesi olan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı, Recep Tayyip Erdoğan'ın, seçimden kısa bir süre önce "siyasi yasaklı" hale getirilmesini, -mahkumiyet kararı veren mahkeme dışında- okuduğu şiire bağlayan kimse yok gibidir.

*Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanı Hasan Celal Güzel aleyhinde (Devlet Güvenlik mahkemelerinde) açılan yüze yakın davayı, 28 Şubat'tan ayrı düşünmek mümkün değildir.

*Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi, Kayseri Büyükşehir belediye Başkanı Şükrü Karatepe'nin, daha önce "Takipsizlik Kararı" verilen bir dosyanın yeniden işleme konularak Refah Partisi Kapatma davasına gerekçe üretilmesi de, 28 Şubat mantığının bir sonucundan başka bir şey değildir!

*Yine Vakıf senedindeki faaliyetlerinden ötürü, "Vahdet Vakfı" yöneticilerinin, Ankara devlet Güvenlik mahkemesi tarafından tutuklanarak yargılanması, 28 Şubat'ın sivil kuruluşlara yönelik tavrına örnek teşkil etmektedir.

*Her yıl düzenlenmekte olan "Kudüs Gecesi"ne, bu defasında onlarca yıl ceza yağması, ne Kudüs'ün hatırlanması, ne de konuşulanların içeriğinden kaynaklanmadığı..., bugün daha iyi anlaşılmaktadır.

Askeri Yargı:

Kuruluş kanununda, "asker kişileri" ve "askeri suçları" işleyenleri yargılamak amacıyla kurulan Askeri Mahkemeler, 28 Şubat süreci içerisinde, sivil şahısları dahi yargılamıştır.

*Örneğin, askerlikle ilgisi olmayan, askeri bir suç da işlemeyen Akit gazetesi yazarı Yaşar Kaplan, Askeri Mahkeme tarafından tutuklanmış, bu mahkemede yargılanmıştır.

*Yine, istihbarat biriminin en üstünde yer alan bir yetkili (Bülent Orakoğlu), darbe hazırlığıyla ilgili Başbakana verdiği bilgilerden dolayı, Askeri Mahkeme tarafından tutuklanmış ve Askeri Mahkemede yargılanmıştır.

Her kurum, hoş karşılamadığı bir fiil veya sözden dolayı bu kişileri "özel mahkemelerinde" yargılamaya kalktığında, Hukuk Devletinden ve Demokrasiden söz edilemeyeceği ortadadır.

İdari Yargı:

Bilindiği gibi, 28 Şubat süreciyle birlikte, on binlerce kamu görevlisi malum gerekçelerle sürgüne gönderilmiş, binlercesi, görevlerinden atılmıştır. İdarenin hukuka aykırı eylem ve işlemlerinden dolayı başvurulacak en son mercii 'İdari Yargı' olduğuna göre, 28 Şubat tarihinden itibaren idare aleyhine açılan davalardaki olağanüstü artış, 28 Şubat'taki "kıyımı", somut istatistiklerle kanıtlamaktadır.

*Örneğin, 28 Şubat süreciyle birlikte başlatılan, başörtü yasağı aleyhine binlerce davada (Birkaçı dışında), yürürlükteki yasaya karşı, Yargı kararlarının gerekçeleri üstün tutulmuştur.

*Dünyaca meşhur (Mısır'daki) Ezher Üniversitesinden mezun yüzlerce öğretmen, (müktesep) öğretmenlik hakları, hala iade edilebilmiş değildir!

*Temel Din Eğitimi, dini eğitim alan okullardan mezun olanların üniversiteye girmelerini imkansız hale getiren düzenlemeler, hala yürürlükte dir.

*Başarılı bürokratların, sadece siyasi düşünce ve inançları nedeniyle yurdun değişik yerlerine sürgün edilmesi, görevlerinden alınması, idari yargı tarafından durdurulmamıştır!

Adli Yargı:

28 Şubat süreci içerisinde, en geniş yargı ağına sahip olmasına rağmen, en az iş düşen yargı kurumu, (en temel yargı kurumu olan) Adli Yargı olmuştur. (Diğer yargı kurumları kadar olmasa da), bu süreç içerisinde adli yargının da, iyi bir sınav verdiğini söylemek mümkün değildir.

*Sadece demokratik tepkiler (protestolar) nedeniyle, "Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanunumu ihlal ettiği gerekçesiyle on binlerce kişi hakkında kovuşturma yapılmış, çoğu hakkında kamu davası açılmıştır.

*M.G.K. Sekreterliğinin, (TCK. 159. mad muhalefet, vs. isnadlarıyla) direkt cumhuriyet savcılarına gönderdikleri suç duyurulan, çok kısa bir süre içerisinde kamu davasına dönüştürülmüştür.

*Gazetede en küçük bir haberi ihbar kabul ederek (resen) davalar açan Yargı mercileri, bir paşanın, ülkenin Başbakanına yönelik ağır hakaretlerini duymazlıktan gelmiştir.

Yukarıda verilen birkaç örnek dahi, yargının, 28 Şubat sürecine "aktif" bir destek verdiğini göstermektedir. Ancak, örneklerden yola çıkarak bir yargı sistemini toptan mahkum etmek, ya da hukuka uygun birkaç kararla tezkiye etmenin mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Önemli olan, yargının, yargılama işlevi sırasında, "Olağan hata sınırlarını/payını aşmış mı?" ve "Hukuk dışı uygulamalara ne ölçüde katkı sağladığı?" dır. Zira, demokrasinin beşiği sayılan İngiltere'de ve Amerika'da bile, hukuka aykırı (uygulama) karar örnekleri zaman zaman kamuoyuna yansımakta, filmlere konu olmaktadır.

Sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için, yargılamada, "Hukukun temel ilkelerine uyulup-uyulmadığı?" ve "Adaletin gerçekleşmesine ne kadar önem verildiği?" ne bakmak gerekir. Bunun için de, objektif kriterlere ihtiyaç vardır. Bu açıdan bakıldığında, Yargı, "Resmi İdeoloji"nin çekim alanıyla orantılı olarak doğal mecrasından çıkmakta, aynı konuda birbirine zıt çelişkili kararlar verebilmektedir. Örneğin, Yargıtay 4,Hukuk Dairesinin, özellikle manevi tazminat davalarında, kişilere göre değişen yorumu, bu etkiyi somut olarak göstermektedir. Diğer yandan, sapmanın daha çok üst yargı kurumlarında olması, baskının yukarılardan (tepeden) geldiğini göstermektedir.

Yargı, 28 Şubat'a, (uygulamaları tasvip etmediği halde), sırf, silah zoruyla mı destek vermiştir? Bunda, (medyanın olağanüstü katkılarıyla) oluşturulan gerginliğin ve kutuplaşmanın..., C.H.P. li adalet bakanları dönemindeki "kadrolaşmanın"..., Aydınlarımızın, topluma "yabancılaşmalarının"..., "Özgürlüklerin" alabildiğine kısıtlı olmasının..., Müslümanların, kendilerini "doğru" bir şekilde ifade edememelerinin... payı yok mudur? Elbette, -az veya çok- payı vardır. Şu bir gerçek ki, Yargı, 28 Şubat sürecinde, (idarenin hukuk dışı tasarruflarına karşı) fren görevini yerine getirmediği/getiremediği için, baskılara maruz kalanlar, ya 28 Şubat'a boyun eğmiş, ya da boyun eğmek zorunda kalmıştır. Yargı, (kararlarının icra kabiliyeti) nedeniyle diğer bütün kurumlardan daha çok önem taşımaktadır. Koskoca bir süreci, sadece yargıya ve hatta yargının bütününe bağlamak mümkün değil ise de, yargı desteği olmadan, 28 Şubat sürecinin, bu kadar yaygın ve etkili olması herhalde mümkün olmazdı!

Haksöz Dergisi Sayı: 107 - Şubat 2000

Kaynak: 28 Şubat Sürecinde Yargı - Cüneyt Toraman